

Ô NOUĂ DESCOPERIRE ARHEOLOGICĂ LA RIȘNOV*

de FLOREA COSTEA

Realizarea unor cadre exterioare la filmul românesc „Columna” a necesitat o serie de amenajări speciale la cetatea feudală de la Rișnov. Cu această ocazie s-au înlăturat depunerile de pământ ce împiedicau accesul prin poarta cu turn a curții exterioare. Odată cu pătrunderea sub nivelul drumului medieval au început să apară sporadic fragmente ceramice și unelte. Ceramica, amestecată și foarte deteriorată, aparține epocii bronzului, statului dac liber, perioadei stăpînirii romane și feudalismului dezvoltat.

În cele ce urmează ne vom ocupa de ceramica din epoca bronzului, care este și cea mai numeroasă.

Prin observațiile făcute pe locul descoperirii, s-a putut constata că nu avem de-a face cu un material *in situ*, pentru aceasta pledînd în special asocierea celor trei feluri de ceramică. S-a putut stabili că, exceptînd vestigiile feudale, toate celelalte materiale au fost aduse dintr-un loc aflat în apropiere (ne bazăm afirmația pe faptul că în două gropi situate în zona estică a curții exterioare s-au descoperit obiecte similare), cu scopul de a se nivela drumul, peste el depunîndu-se ulterior ceramica și uneltele feudale (încuietori, cuie etc.).

Lipsind stratigrafia, întregul material va fi analizat doar pe criteriul tipologic.

Din ceramica descoperită la Rișnov și aparținînd epocii bronzului nu s-au păstrat vase întregi sau întregibile. Totuși, cele peste 100 de fragmente permit unele constatări privind calitatea pastei, tehnica de lucru, ornamentația, forma, elemente care facilitează încadrarea ei.

După formă, mărime și ornamentație ea poate fi împărțită în două specii: ceramică uzuală, de culoare brună sau cenușie, cu pereții groși și arcuiți, ornamentată cu alveole, proeminențe, perforații etc., spre deosebire de o a doua grupă în care se încadrează vase mici (cânițe) din pastă fină, cu decor canelat sau striat (fig. 2/2—3).

Calitatea pastei. O primă categorie și cea mai numeroasă o formează ceramica din pastă grosolană, rău frămîntată, avînd în compoziție pietricele. La aceste vase arderea este neuniformă și, împreună cu culoarea inițială a pastei, a contribuit la obținerea unei game de nuanțe coloristice.

O altă categorie este aceea a vaselor din pastă impură, mai bine frămîntată, avînd ca degresant nisip. Cu puține excepții arderea este deasemeni neuniformă. Aceste vase, gălbui la suprafață, prezintă în spărtură nuanțe de brun și cenușiu.

* Descoperirea ne-a fost semnalată de muncitorul Gh. Nacu din Rișnov căruii îi aducem mulțumiri și pe această cale. Prezenta lucrare a fost întocmită în anul 1968.

Un număr de vase aproximativ egal cu al celor din prima categorie au pe ambele fețe culoarea gri închis și deschis, ultima întâlnindu-se mai ales pe partea exterioară și fiind dată de ardere. Pasta lor este bine frământată și conține ca degresant nisip fin.

Forma vaselor. Este destul de variată. Nu lipsesc vasele piriforme, în rindul cărora distingem exemplare mici, cu fundul rotund¹ sau altele mari, de provizii. Cu excepția unei căni și a unui alt vas piriform, al cărui diametru la gură nu depășește 8 cm, celelalte oscilează între 15 și 35 cm. O formă aparte are o cană din care se păstrează doar peretele și toarta. Jumătatea ei inferioară este aproape sferică iar cea superioară formată dintr-un git lung ce se deschide pe măsură ce se apropie de gură. Profilul vasului are forma unui S alungit, cu arcu inferior mai rotunjit. Citeva fragmente sugerează forme bitronconice, pereții fiind frinți într-un unghi mai mult sau mai puțin deschis.

Tăvițele joase sînt destul de puține, numai două fragmente făcînd parte din această categorie, aparținînd primei etape de locuire iar tipologic fazei Schneckenberg A². În schimb tăvițele cu peretele mai înalt și cu buza destul de reliefată — considerate veriga dintre formele de acest gen cunoscute în neolitic și cele din perioada bronzului dezvoltat³ —, specifice nivelului II de locuire de la Cuciulata⁴, sînt mai numeroase. Dintre formele de vase descoperite la Rîșnov cu destulă precizie se poate urmări evoluția castroanelor. De la cele cu gura în formă de pilnie (caracteristice în special pentru faza mai veche de locuire de la Cuciulata⁵), se ajunge la castroane cu buza îngroșată, aproape rotundă, considerate ca aparținînd fazei Schneckenberg B⁶.

Relativ mare este numărul vaselor cu diametrul (la gură) în jurul a 30 cm la care peretele nu are o grosime mai mare de 1 cm. Ele au gitul alungit sau scurt, buza simplă, terminată fie cu o creastă subțire, fie cu un briu asociat cu aceeași creastă.

Două torți provenind de la amfore fac dovada existenței acestei forme de vas. Deși Alfred Prox considera că amfora se întâlnește numai în prima fază a culturii Schneckenberg⁷, considerăm că ea are o existență mai îndelungată, lucru confirmat și de surprinderea unor asemenea exemplare într-o stratigrafie clară la Cuciulata⁸.

Ornamentația. Elementele decorative existente pe ceramica de la Rîșnov se împart în două categorii distincte: ornamente în relief și ornamente obținute prin metoda exciziei. La vasele cu ornamentația în relief motivul cel mai des întâlnit este briul alveolar, care lipsește însă de pe cele de dimensiuni mari. Uneori el este însoțit de proeminențe alungite vertical, orizontal sau de formă semisferică. Acestea se găsesc numai pe partea superioară a vaselor, pe umeri sau aproape de gură. Un alt motiv este briul cu incizii circulare și alungite, practicat fie pe toată lățimea lui, fie doar pe creastă. Deși de multe ori umărul rezultat din lipirea celor două părți nu a fost nici măcar netezit, se găsesc și vase la care acesta a fost ornamentat cu unul din elementele descrise mai sus. În rindul ornamentelor în relief se includ și urechiușele miniaturale, străpunse orizontal.

Ornamentația prin incizie și perforare se reduce la câteva motive cunoscute în această epocă: striuri, benzi de linii orizontale și oblice, găuri-butoni, impresiuni alveolare, secțiuni oblice sau perpendiculare pe briu, perforații cilindrice și dreptunghiulare etc. Există și fragmente fără ornament.

¹ Exemplare asemănătoare la I. Nestor, *Fouilles de Glina*, în *Dacia*, III-IV, 1927—1932 p. 226—252.

² Gh. Bichir, *Stratigrama de salvare de la Cuciulata*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 285.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, fig. 5/6, 8 și p. 287.

⁶ Corespunzător nivelului II de la Cuciulata (vezi Gh. Bichir, *op. cit.* p. 285).

⁷ A. Prox, *Die Schneckenbergkultur*, Brașov, 1941, p. 52.

⁸ Gh. Bichir, *op. cit.*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 285.

Lipsa stratigrafiei nu îngreunează încadrarea în timp a materialelor enumerate. Caracteristicile prezentate mai sus: forma și destinația vaselor, calitatea pasteii, ornamentația, permit încadrarea lor într-o tipologie clară, stabilită în urma descoperirilor mai vechi sau mai noi⁹ și conchiderea că ceramica de la Rîșnov aparține culturii Schneckenberg, atât fazei A cât și (mai ales) fazei B. Formele și tipurile de vase sînt lămuritoare în acest sens. Întîlnim atât tăvița joasă, caracteristică în special primei faze, cât și tăvițele cu peretele mai puțin înclinat, considerată tipică pentru faza B (respectiv nivelului II de la Cuciulata¹⁰). Un alt argument pentru cronologizare este evoluția castroanelor, bine documentată tot la Cuciulata¹¹. Amforele, de la care s-au păstrat cele două torți, aparțin deasemeni ambelor faze. În plus, pe lângă decorul specific fazei A (fig. 1), ornamentica multor fragmente este proprie fazei B: briul alveolar și șnurul (acesta din urmă admis de A. Prox numai pentru faza B¹²), canelurile orizontale (fig. 2/2) și în unghi (fig. 2/2—3) etc.

Descoperirea de la Rîșnov este importantă întrucît vine să îmbogățească numărul celor cunoscute anterior în această parte a țării: Dealul Șprenghe-Brașov¹³, Dealul Melcilor (Schneckenberg¹⁴), Hălchiu, Ghimbav, Codlea¹⁵, Hărman-Lempeș¹⁶, Ödweg¹⁷.

În concluzie, datorită faptului că materialul prezentat aparține ambelor faze ale culturii Schneckenberg, se poate afirma că pe locul de unde acesta a fost adus a existat o așezare care corespunde perioadei timpurii a epocii bronzului. Lipsa stratigrafiei și a altor vestigii specifice nu permite să se stabilească dacă această așezare continua o alta din neolitic, cum adeseori se întîmpla¹⁸, sau dacă ea însăși a continuat și într-o perioadă mai nouă a epocii bronzului. Această problemă, precum și altele cu implicații istorice ample, au fost în bună măsură elucidate prin campania de săpături din anul 1970. Bogăția și varietatea vestigiilor descoperite atunci necesită însă o cercetare mai îndelungată. De aceea pentru moment ne-am propus doar semnalarea acestei așezări, restul materialelor urmînd a fi prezentate după terminarea investigațiilor în teren.

⁹ A. Prox, *op. cit.* pl. VIII—IX; XIV—XV; I. Nestor, *op. cit.*; Gh. Bichir, *Săpăturile de salvare de la Cuciulata*, în *Materiale*, VII, 1961, p. 351—359; idem, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 283 și urm. A. D. Alexandrescu și N. Constantinescu, *Săpăturile de salvare de pe Dealul Șprenghe*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 667—678 etc.

¹⁰ Gh. Bichir, *op. cit.*, în *Materiale*, VIII, p. 285.

¹¹ *Ibidem*.

¹² A. Prox, *op. cit.*, p. 31.

¹³ A. Prox, *op. cit.*, p. 28; A. D. Alexandrescu și N. Constantinescu, *op. cit.*

¹⁴ A. Prox, *op. cit.*, p. 16 și urm. și pl. respective.

¹⁵ A. Prox, *op. cit.*, pl. I; I. Nestor, în *Istoria României*, I, 1960, p. 99.

¹⁶ SCIV, XIII, 1/1962, p. 212.

¹⁷ A. Prox, *op. cit.*, p. 12—14, 28 și pl. I.; C. S. Nicolăescu-Plopșor, Al. Păunescu și Ion Pop, *Săpăturile din peștera Gura Cheii-Rîșnov*, în *Materiale*, VIII, p. 117 și urm. și fig. 3/1—3, 5, 9.

¹⁸ I. Nestor, *op. cit.*, p. 98.

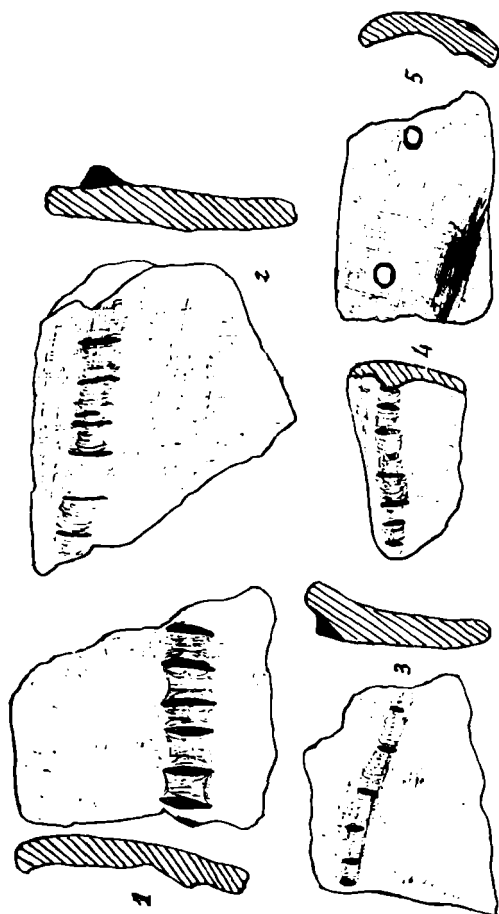

Fig. 1. Ceramică aparținând fazei A a culturii Schneckenberg.

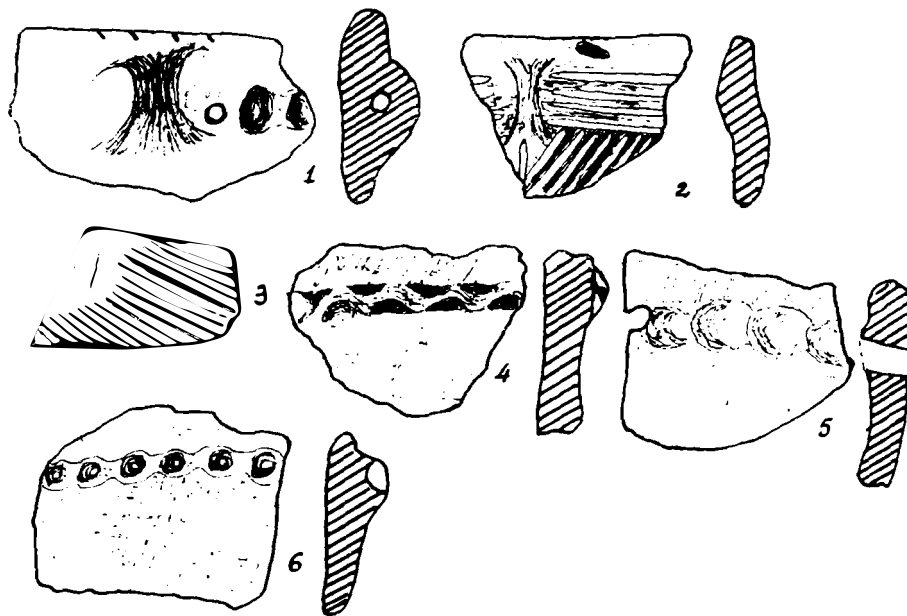

Fig. 2. Ceramică aparținând fazei B a culturii Schneckenberg.

EINE NEUE ARCHAEOLOGISCHE ENTDECKUNG IN RIȘNOV (ROSENAU)

(ZUSAMMENFASSUNG)

Gelegentlich einiger Arbeiten an der Burg von Rișnov (Rosenau) Kreis Brașov-Kronstadt) wurden keramische Fragmente aus der Bronzezeit, aus der Zeit nach der Räumung Daziens durch die Römer sowie aus dem Mittelalter geborgen.

Von diesen Funden behandelt der Verfasser nur die Keramik der Bronzezeit. Nach typischen Merkmalen (Qualität der Paste, Arbeitstechnik, Ornamentation) kommt der Autor zur Schlussfolgerung, dass das ganze Material das Bestehen einer Siedlung aus der Bronzezeit bestätigt, und zwar aus der ersten Periode dieser Zeit, die der Schneckenbergkultur zugewiesen werden kam. Die Siedlung wurde in dieser Zeit ständig bewohnt, da das Material spezifisch für die A-Stufe (Abb. 1) und auch für die B-Stufe (Abb. 2) der Schneckenbergkultur ist.

VERZEICHNIS DER ABBILDUNGEN

Abb. 1. Keramik der A-Stufe der Schneckenbergkultur.

Abb. 2. Keramik der B-Stufe der Schneckenbergkultur.